

jako dyscyplinie naukowej; 4. dostarczeniu wiedzy sprawozdawczej i prognostycznej dotyczącej współczesnego życia kulturowo-cywilizacyjnego w Polsce i na świecie; 5. bardzo starannym zaprezentowaniu wykładu w wymiarze dydaktycznym oraz jego wzbogaceniu przez tabele, zestawienia informacji itp.

Andrzej Chodubski

Katarzyna Głębicka, *Europejski model socjalny*, Wydawnictwo Politechniki Radomskiej, Radom 2012, ss. 238.

Od połowy lat 80. XX w. pojęcie *europejski model socjalny* jest obecne w życiu kulturowym. Rozumie się przez nie wzrost gospodarczy pociągający za sobą wzrost standardu życia całego społeczeństwa. W polityce społecznej jest ono postrzegane jako wspólne wartości, demokratyzacja życia, swoboda osobista, dialog socjalny, równe traktowanie wszystkich, solidarność, zabezpieczenie społeczne. W polityce Unii Europejskiej „ *europejski model socjalny*” oznacza wspólne wartości socjalne, podobne instytucje i podmioty polityki społecznej, podobne warunki pracy i życia, proponowany poziom i standard usług socjalnych, m.in. dostęp do edukacji, ochrony zdrowia, usług opiekuńczo-wychowawczych dla dzieci niepełnosprawnych oraz ludzi starszych. Problem ten stał się przedmiotem analizy poznawczej w prezentowanej książce.

Istotę problemu prezentuje się w siedmiu rozdziałach zatytułowanych kolejno: 1. Wprowadzenie w europejską politykę społeczną; 2. Podmioty europejskiej polityki społecznej; 3. Europeizacja kwestii społecznych; 4. Ponadnarodowe ustawodawstwo socjalne; 5. Fundusze socjalne w Unii Europejskiej; 6. Wartości społeczne w urzeczywistnianiu europejskiego modelu socjalnego; 7. W kierunku aktywnej polityki społecznej. Wykład ten poprzedza *Przedmowa*, w której ukazuje się aktywność rozpoznawanego problemu oraz założenia poznawcze oraz sposób ich prezentacji.

W rozdziale pierwszym wskazuje się, że polityka społeczna powstała jako nauka niezbędna do badania bieżących sytuacji społecznych, wy-

jaśniania genezy kwestii społecznych, wskazywania perspektyw i warunków ich rozwiązań. Historia nowożytnej polityki społecznej ma ponad 200 lat. Zaczęła się rozwijać w Wielkiej Brytanii i Niemczech wraz z rozwojem przemysłu i powstawaniem klasy robotniczej. Wówczas też zaczęły powstawać pierwsze kwestie socjalne, które stopniowo wymagały ingerencji państwa w celu ich przezwyciężenia. Jednakże historia procesów społecznych sięga III tysiąclecia p.n.e., kiedy poza Europą formowało się państwo Sumerów. W prezentacji problemu w rozdziale pierwszym wskazano cztery podstawowe zagadnienia tj.: 1. Geneza polityki społecznej w Europie; 2. Definicje polityki społecznej; 3. Cele i zadania europejskiej polityki społecznej; 4. Działalność Unii Europejskiej w obszarze polityki społecznej, a w tym: 1. Programy socjalne jako forma działalności europejskiej polityki społecznej, 2. Białe Księgi jako element europejskiej polityki społecznej, 3. Strategie na rzecz europejskiej polityki społecznej, 4. Coroczne inicjatywy społeczne Unii Europejskiej. W rozdziale drugim, charakteryzując podmioty europejskiej polityki społecznej, zaprezentowano: 1. Instytucje Unii Europejskiej, 2. Organy doradcze; 3. Agendy zdecentralizowane; 4. Organizacje pozarządowe. W rozdziale trzecim prezentując europeizację kwestii społecznych wskazano trzy podstawowe zagadnienia, tj.: 1. Pojęcie kwestii społecznej – przegląd głównych nurtów; 2. Historyczne ujęcie kwestii społecznej; 3. Kwestie społeczne w Unii Europejskiej a w tym: 1. Sytuacja demograficzna w Europie, 2. Kwestia migracyjna, 3. Sytuacja ekonomiczna gospodarstw domowych, 4. Sytuacja na minimalnym rynku pracy, 5. Problemy edukacyjne, 6. Poziom życia obywateli Unii, 7. Sytuacje mieszkaniowe, 8. Zabezpieczenie społeczne w Unii Europejskiej, 9. Ochrona zdrowia w Unii Europejskiej. W rozdziale czwartym, prezentując ponadnarodowe ustawodawstwo socjalne, wyodrębniono cztery główne zagadnienia: 1. Międzynarodowe ustawodawstwo socjalne, 2. Ustawodawstwo socjalne Unii Europejskiej (a w tym: 1. Prawa traktatowe, 2. Prawa socjalne pracobiorców, 3. Prawa obywatelskie, 4. Wtórne akty prawne); 3. Zabezpieczenie społeczne jako jedno z najważniejszych praw socjalnych obywateli Unii

(a w tym: 1. Techniki zabezpieczenia społecznego, 2. Zakres zabezpieczenia społecznego, 3. Geneza zabezpieczenia społecznego w Europie, 4. Prawo zabezpieczenia społecznego w Unii Europejskiej, 5. Koordynacja stosunków zabezpieczenia społecznego). W rozdziale piątym o funduszach socjalnych w Unii Europejskiej wyodrębniono cztery kwestie, tj.: 1. Europejski Fundusz Społeczny, 2. Europejski Fundusz ds. Uchodźców, 3. Europejski Fundusz Solidarności, 4. Europejski Fundusz Dostosowania do Globalizacji.

Wśród wartości społecznych w urzeczywistnianiu europejskiego modelu socjalnego w rozdziale szóstym wskazano na dwanaście kwestii, tj.: 1. Godność człowieka, 2. Wolność, 3. Równość, 4. Egalitaryzm, 5. Solidarność, 6. Sprawiedliwość, 7. Subsydialność, 8. Społeczeństwo obywatelskie, 9. Spójność społeczna, 10. Partycypacja, 11. Wspólnotowość, 12. Własność. W rozdziale siódmym o kierunkach aktywnej polityki społecznej wskazano na cztery kwestie, tj.: 1. Koncepcja aktywnej polityki społecznej; 2. Rozwój koncepcji aktywnej polityki społecznej; 3. Upowszechnianie aktywnej polityki społecznej w Polsce; 4. Rola i znaczenie aktywnej polityki społecznej.

Określając powołanie polityki społecznej przypomina się, że na celu ma ona: 1. dostrzec, ocenić i proponować działania; 2. informować o warunkach bytu ludności; 3. ustalać metodologię badań społecznych; 4. kierować procesem rozwoju potrzeb; 5. celowo przekształcać struktury społeczne.

Wskazuje się, że politykę społeczną należy rozpatrywać z punktu widzenia państwa i jednostki. Z punktu widzenia jednostki jej powołaniem jest: 1. dopomóc człowiekowi pracy, aby realizował prawo do godności ludzkiej i stał się indywidualnością; 2. kształtowanie godnych warunków życia ludności i poprawnych stosunków międzyludzkich; 3. zapewnienie każdemu człowiekowi wspólnoty minimalnych standardów i możliwości rozwoju; 4. budowanie tożsamości osoby w ramach pewnej wspólnoty; 5. zorganizowane wysiłki społeczeństwa, aby zaspokoić możliwe do zidentyfikowania potrzeby osobiste grup lub jednostek; 6. obronę człowieka przed niezaspokojeniem jego potrzeb, początkowo najbardziej elementarnych, niezbęd-

nych dla fizycznego przetrwania, a następnie także potrzeb rozwojowych.

Wskazuje się, że cele europejskiej polityki społecznej odnoszą się przede wszystkim do następujących obszarów: 1. polityka rynku pracy; 2. poprawa warunków życia i standardów socjalnych; 3. zabezpieczenia społeczne i włączenia społecznego; 4. równouprawnienie kobiet i mężczyzn. Celami polityki społecznej jako działalności są: 1. wyrównywanie warunków życia i pracy obywateli Unii; 2. tworzenie równego dostępu w korzystaniu z obywatelskich praw; 3. usuwanie nierówności społecznych; 4. asekurowanie przed ryzykami życiowymi. W przypadku wyrównywania szans, dotyczy to przede wszystkim równego dostępu do wyżywienia, zdrowia, mieszkania, edukacji oraz pomocy materialnej w przypadku zdarzeń losowych i niezdolności do pracy. Polityka społeczna zajmuje się zarówno warunkami życia społeczeństwa, jak i stosunkami międzyludzkimi w środowisku pracy i środowisku zamieszkania.

Wśród najważniejszych zadań przypisywanych polityce społecznej do realizacji wymienia się: 1. zwalczanie niedomagań w dziedzinie procesu dystrybucji; 2. wspieranie lub tłumienie pewnego systemu gospodarczego lub jego części; 3. zwalczanie sprzeczności (antagonizmów) społecznych; 4. wspieranie dobra wspólnego poprzez wpływ na stosunki klas społecznych należących do wspólnoty; 5. zabezpieczenie trwałego osiągnięcia celów społecznych; 6. dążenie do równowagi między wymogami etycznymi i politycznymi; 7. kształtowanie położenia różnych warstw społecznych (w szczególności potrzebujących ochrony); 8. utrzymywanie i wzmacnianie wewnętrznych, materialnych powiązań w społeczeństwie; 9. integracja grup społecznych w społeczeństwo jako całość; 10. regulowanie stosunków między grupami społecznymi; 11. wspieranie wolności i godności osoby ludzkiej; 12. dążenie do porządku życia zbiorowego ludzi; 13. ochrona grup społeczno-ekonomicznych, które w skutek swojej zależności ekonomicznej są szczególnie narażone na wykluczenie społeczne; 14. zapobieganie i łagodzenie zaburzeń i konfliktów w przebiegu procesów społecznych; 15. poprawa gospodarczej i społecznej pozycji większości osób; 16. zapewnienie minimum standardów socjalnych;

17. poprawa warunków pracy i bytu szerokich warstw ludności; 18. eliminowanie źródeł powstawania i przeciwdziałania przejawów patologii społecznej; 19. zapewnienie bezpieczeństwa socjalnego, zaspokojenie potrzeb wyższego rzędu; 20. zapewnienie ładu społecznego. Obraz tych zadań ujawnia, że nauka o polityce społecznej krytycznie towarzyszy rzeczywistości socjalnej, oświeśla ją, porządkuje, objaśnia i opisuje (s. 27).

Podkreśla się, że polityka społeczna z naukowego punktu widzenia wymaga stale klarownego i wyostrego widzenia. Taką możliwość daje kategoria „kwestia społeczna”. Ma ona charakter diagnostyczny, umożliwiający analizę nie tylko stosunków patologicznych rozwoju społeczno-gospodarczego, ale i stanów, które najogólniej można określić jako niepożądane, niemoralne, wzbudzające sprzeciw.

Wskazuje się, że główne problemy społeczne Unii odnoszą się do kwestii demograficznych (starzenie się społeczeństwa europejskiego, niski poziom dzietności, problemy migracyjne), wpływu sytuacji gospodarczej w Unii Europejskiej na sytuację materialną gospodarstw domowych, rynku pracy, kwestii edukacji, zdrowia, sytuacji mieszkaniowej oraz ochrony zdrowia. Ważnym wskaźnikiem demograficznym jest stały wzrost liczby urodzeń pozamażeńskich. Najwyższy ich wskaźnik odnotowuje się w Estonii oraz Szwecji; najmniej narodzić pozamażeńskich notuje się w Grecji i na Cyprze.

W przestrzeni europejskiej znaczącym zjawiskiem są ruchy migracyjne. Najwięcej cudzoziemców zamieszkuje w Niemczech (7,3 min), Hiszpanii (5,3 min), Wielkiej Brytanii (4 min), Francji (3,7 min) i Włoszech (3,4 min). Największymi grupami narodowymi migrującymi do krajów Unii Europejskiej są Turcy i Marokańczycy. Turcy osiedlają się w Danii, Niemczech i Holandii, zaś Marokańczycy w Hiszpanii i Belgii.

Przypomina się, że przed wszystkimi krajami „27” stoją takie same zadania z obszaru socjalnego: tworzenie nowych miejsc pracy, poprawa złych warunków pracy, bezpieczeństwo i higiena pracy w miejscu pracy, aktywne zwalczanie bezrobocia, choroby, wypadki, zagwarantowanie wszystkim zabezpieczenia na starość, zwalczanie ubóstwa i socjalnych nierówności. Euro-

pejski model socjalny jest kreowany przez europejską politykę społeczną. Zauważa się, że na obszarze integrującej się Europy powinny być zagwarantowane wystarczające środki na zabezpieczenia społeczne i porównywalny wysoki standard życia pracy wszystkich obywateli. Europejska polityka społeczna poprzez rozwiązywanie kwestii społecznych i zmniejszenie nierówności socjalnych, kreuje i wyznacza ramy dla powstania i funkcjonowania w przyszłości europejskiego modelu socjalnego (s. 129).

Charakteryzując prawo zabezpieczenia społecznego wskazuje się, że stanowi ono jedną z gałęzi prawa Unii Europejskiej. Wyodrębnienie go z całego prawa ustawodawstwa wspólnotowego orientuje się na podobnych kryteriach, jak wyodrębnienie prawa zabezpieczenia społecznego w poszczególnych państwach członkowskich. Prawo zabezpieczenia społecznego Unii Europejskiej dzieli się, podobnie jak całe prawo unijne, na prawo pierwotne obejmujące postanowienia Traktatów oraz prawo wtórne stanowione przez instytucje Unii Europejskiej. Porównując międzynarodowe socjalne normy prawne z normami wydawanymi przez organy Unii Europejskiej, zauważa się, że normy stanowione przez organy Unii Europejskiej regulują bardziej szczegółowo fragmenty rzeczywistości społecznej i stosunków gospodarczych aniżeli normy międzynarodowe. Przepisy *wspólnotowe* w dziedzinie zabezpieczenia społecznego nie mają na celu harmonizować, ale jedynie skoordynować krajowe systemy zabezpieczenia społecznego. Przepisy wspólnotowe ustalają wspólne reguły i zasady koordynacji, które powinny być respektowane przez wszystkie władze państwowe, instytucje, ubezpieczenia społecznego, sądy, kiedy stosują one prawo krajowe. W „27” krajach Unii Europejskiej istnieją różne systemy zabezpieczenia socjalnego, które często zależą od rozwoju gospodarczego, tradycji a także cech społecznych i kulturowych danego państwa (s. 169).

Prezentując problem wartości społecznych wskazuje się, że są to przekonania uznawane w określonych zbiorowościach i dotyczące norm zachowania społecznego. Wyznaczają one kierunek aktywności zarówno jednostek, jak i społeczności. Wartości przyczyniają się do tworzenia dobra wspólnego, kształtują postępowanie

obywateli i są wyznacznikiem jego działalności. Wyznaczają one również standard wyboru indywidualnej drogi życia w ramach określonego społeczeństwa. Również różnicują one dążenia ludzi. Unia Europejska orientuje się na wartościach poszanowania godności osoby ludzkiej, wolności, demokracji, równowagi państwa prawnego, jak również poszanowania praw człowieka, w tym praw osób należących do mniejszości. Wartości te są wspólne dla państw członkowskich w społeczeństwie urzeczywistniającym pluralizm, niedyskryminację, tolerancję, sprawiedliwość, solidarność oraz równość kobiet i mężczyzn. Unia Europejska orientuje się na społeczną gospodarkę rynkową i wysoką konkurencyjność, zmierzającą do pełnego zatrudnienia i postępu społecznego oraz wysoki poziom ochrony i poprawy jakości środowiska naturalnego. Wspiera postęp naukowo-techniczny, zwalcza wyłączenie społeczeństwa i dyskryminację oraz wypiera sprawiedliwość i ochronę socjalną.

Prezentację problemu poznawczego kończy *Zakończenie*, w którym refleksyjnie wskazuje się, że europejski model socjalny sytuuje go między liberalizmem a socjaldemokracją. Integralną część pracy stanowi *Bibliografia*, w której wskazuje się najbardziej nośne studia i materiały, odbijające istotę prezentowanych kwestii poznawczych:

W refleksji uogólniającej należy stwierdzić że:

1. prezentowana książka jest wielce starannym opracowaniem wiedzy o współczesnej polityce społecznej;

2. określa się w niej istotę europejskiego modelu socjalnego w rzeczywistości funkcjonowania Unii Europejskiej;

3. wyraźnie definiuje się w niej powołanie naukowe i kulturowe, w wymiarze praktyki politycznej, polskiej polityki społecznej;

4. czytelnie określa się rzeczywistość instytucjonalną polityki społecznej w rzeczywistości globalizacji życia kulturowego;

5. politykę społeczną oraz europejski model socjalny sytuuje się w długim horyzoncie dziejowym, w historii myśli społeczno-politycznej, i w ramach europejskiej kultury politycznej.

Andrzej Chodubski

Umiejdzynarodowienie polskiej polityki społecznej – aspekty globalne i europejskie, red. Katarzyna Głąbicka i Michał Kubiak, Polskie Towarzystwo Polityki Społecznej, Gdańsk 2012, ss. 379.

W rozpoznawaniu i definiowaniu współczesnego świata uwagę badaczy, intelektualistów, jak i międzynarodowej opinii publicznej przykuwają problemy urzeczywistniania wyzwań polityki społecznej. Szczególną nośność zdobywają one w rzeczywistości zachodzenia współcześnie procesów globalizacji świata oraz budowy zintegrowanego europejskiego ładu kulturowo-cywilizacyjnego. Z zadowoleniem należy w tej sytuacji przyjąć zorganizowanie konferencji naukowej w dn. 20–21 maja 2013 r. przez środowisko polityków społecznych oraz przedstawicieli pokrewnych dyscyplin naukowych, zwłaszcza z zakresu nauk humanistycznych i społecznych na Uniwersytecie Gdańskim. Na konferencję przygotowano 23 referaty, które opublikowano jako podstawę do dyskursu o międzynarodowych ramach polityki społecznej, a zwłaszcza w celu ukazania oblicza współczesnej polskiej polityki społecznej.

W *Przedmowie* do publikacji podkreśla się, że Polska zajmuje ważne miejsce we współwzruszeniu międzynarodowej polityki społecznej. Już w 1919 r., zaraz po odzyskaniu niepodległości w 1918 r., była jednym z sześciu państw założycielskich Międzynarodowej Organizacji Pracy. W okresie międzywojennym zaangażowała się również w działalność Ligi Narodów. Po II wojnie światowej w 1945 r. została państwem członkowskim Organizacji Narodów Zjednoczonych, a następnie zaangażowała się w tworzenie jej agend wyspecjalizowanych (m.in. UNICEF, UNESCO, Bank Światowy, MFW). Od 1997 r. aktywnie uczestniczy w kreowaniu europejskiej polityki społecznej dzięki uzyskaniu członkostwa w Radzie Europy oraz od 2004 r. w Unii Europejskiej.

Zaprezentowane referaty to: 1. Polityka społeczna w rzeczywistości współczesnych przemian cywilizacyjnych; 2. Państwo socjalne wobec procesów europeizacji i globalizacji; 3. Globalne aspekty polityki społecznej; 4. Globalizacja a nierówności społeczne i ekonomiczne; 5. Analiza czynników wpływających na rozwój